

Şamyň janly taryhy: «Zahiriýe» kitaphanasy

Category: Kitapcy, Taryhy ýerler

написано kitapcy | 26 январа, 2025

Şamyň janly taryhy: "Zahiriýe" kitaphanasy ŞAMYŇ JANLY TARYHY:
«ZAHIRIÝE» KITAPHANASY

Yslam dünýäsiniň beýleki şäherleri ýaly Şam hem ylmy hereketliligiň bolup geçen döwürlerinde gurlan medreselere we medeni desgalara baý bolupdyr.

Restawrasiýa edilen kümmetde ýatan mamlýuk soltanlary Beýbarsyň we onuň ogly Berke hanyň guburlary / Fotosurat: Independent Arabia

Güýçli döwlet guran eýýubylar we mamlýuklar döwründe Şam (Damask) durmuşyň, medeniýetiň, dürli ylymlaryň tolkun atan ýeri bolupdyr. Şamda togsandan gowrak medrese gurlupdyr. Emma biziň günlerimize çenli gelip ýetýänçä birnäçesi ýa tebigy betbagtçylyklar, ýa ýangynlar, ýa-da seresapsyzlyklar zerarly

ýok boldy. Häzire deňiç barmak бүкүп санаýmalyja medrese galdy. Şolaryň iň esasysy-da «Zahiriýe» medresesidir.

Fotosurat: Syria Today News

• **Medrese gurmak pikiri haçan orta çykdy?**

Medinedäki «Mesjidi-Nebewi» yslam dünýäsiniň ilkinji medresesi hasaplanýar.

Öňler yslam dünýäde metjitler medresäniň wezipesini-de ýerine ýetiripdir. Metjitleriň bilim bilen baglanyşygy XV asyryň ortalaryna, ýagny döwletiň metjitden aýry medreseleri gurmafa başlan döwrüne çenli dowam etdi.

Yslam dünýäsinde medrese gurmagyň pikirinu eden birinji adam Beýik seljuk-(türkmen) döwletiniň baş weziri Nyzamylmülk boldy. Ol Bagdatda «Nyzamyýe» medresesiniň gurmagy buýurdy. Şeýlelikde bilim almak üçinem, ybadat etmek üçinem üýtgeşik geometriki şekillere eýe täze medeni kompleks döredi.

«Lewant» sebitinde (Biladuş-Şam) häkimiýet guran seljuklar

ýanlary bilen täze medrese gurmak pikirini-de getirdiler. Şamda «Sadiriýe» (Şamyň iň gadymy medresesi), «Belhiýe», «Eminiýe» medreseleri guruldy. Yzyndan gelen eýýubylar döwri täze renessans döwrüni-de öz ýany bilen alyp getirdi.

Eýýublaryň bu ýerlere sowgat beren iň uly medresesi «Adiliýe» medresesi boldy. Medrese ýakyn wagta çenli «Arap dili akademiýasynyň» binasy bolup işläp geldi. Eýýublaryň yzyndan gelen mamlýuklaram bu ýerde köp sanly medrese we medeni desgalary gurdular.

Mamlýuklaryň Şama beren medreseleriniň iň meşhury «Darül-Akiki» diýip atlandyrylan «Zahiriýe» medresesi boldy.

«Zahiriýe» medresesi Şamyň gadymy raýonlaryndan «medeni raýon» hökmünde tanalýan «Kelase» ýaşaýyş massiwindäki «Emewiýe» metjidiniň («Jamiu-Beni Umeýýe») ýakynlarynda ýerleşýär.

представляет
многосерийный фильм

Бей-барс

30 серии на 6 дисках

Surat: kitapcy.ru

• «**Darul-Akiki**»

«Darul-Akiki» Faryseddin Aktaý tarapyndan satyn alynmazdan öň eýýubylar maşgalasynyň köşkleriniň biridi.

Yzyndan Mälik Seýit Nasyreddin Berke han Kairdäki üstünlikli tejribedinden soň Şamda şol üstünligini gazanma arzuwuny amala aşyrmazdan aradan çykan kakasy Beýbarsyň (El-Mälik el-Zahyr Rukneddin Soltan Beýbars el-Bundukdary) arzuwuny amala aşyrmak üçin bu ýeri medresä öwürmegi buýurdy.

«Zahiriýe» medresesiniň işleri heniz tamamlanmanka kakasynyň mazaryny bu ýerik geçiren Berke han şol ýyl aradan çykdy we kakasynyň ýanyna jaýlandy.

Medresäniň girelgesiniň ýokarsyna ýazylan ýazgyda hem Berke hanyň kakasy üçin şu ýeri oňardandygy ýazylan. Berke hanyň we onuň kakasy Beýbarsyň guburlary medresäniň içindäki kümmede ýerleşýär.

Bu ýerde eýýubylardyr mamlýuklar tarapyndan gurlan binalaryň köpüsinde hanedan agzalarynyň mazarlarynyň ýatandygyny aýtmak gerek. Beýleki bir ýandan «Darul-Akiki» içinde eýýuby soltany Adyl I bilen onuň ogly Muazzamyň guburlarynyň ýatan «Adiliýe» medresesi bar.

Fotosurat: WikiMedia

• **Atlandyrylyşy**

Osmanly döwründe başlangyç bilim berýän mekdebe öwrülen «Zahiriýe» medresesi patyşa Faýsalyň döwründe halk kitaphanasyna öwrüldi.

Patyşa Faýsal 1924-nji ýylda Şamyň Bilim inspektory Tahyr el-Jezaýyra kärdeşleri we talyplary bilen bile golýazma eserleri «Zahiriýe» medresesinde toplamagy tabşyrdy. Yzyndan «el-Mektebetul-Umumyýe» (Halk kitaphanasy) adyny berdi.

1919-njy ýylda «Ed-Datul-Kutubul-Arabiýýe» (Millet kitaphanasy) we ahyrynda bolsa 1947-nji ýylda «Zahiriýe» kitaphanasy adyny aldy.

• Gurluşygy

Mamlýuklar döwründe hijri 676-njy (milady 1277-nji ýyl) ýylda «Zahiriýe» medresesiniň meýdanynda gurlan «Adiliýe» medresesiniň arhitekturasy şol bir wagtyň özünde Beýbarsyň «Ablak» köşgüni (häzirki «Süleýmaniýe» tekgesi» diýilýän ýer) guran Ybraýym ibn Ganemdir.

«Zahiriýe» medresesi mamlýuk arhitekturasy bilen gurlupdyr. Bir ugurda gurlan «Adiliýe» medresesi bolsa eýýuby arhitekturasy stilunde gurlupdyr. Şol sebäpden arhitektör Ybraýym ibn Ganem medresäniň gurluşygynda iki gurluşyň arasynda utgaşyksyzlyk bolmaz ýaly eýýuby stilindäki nagyşlar bilen bir bitewi kompozisiýa döredilipdir.

АСТАНА БАЛЕТ

ALMATY THEATRE

ГАСТРОЛИ ТЕАТРА «АСТАНА БАЛЕТ»
В АЛМАТЫ

МЕСТО ПРОВЕДЕНИЯ:

ALMATY
THEATRE

21-22 мая

Султан Бейбарс

КОМПОЗИТОРЫ
ХАМИТ ШАНГАЛИЕВ
АЛИБЕК АЛПИЕВ

ХОРЕОГРАФИЯ
МУКАРАМ АВАХРИ

Surat: kitapcy.ru

• Mamlyuk arhitekturasy

Mamlýuk arhitekturasy bilen gurlan medrese dört eýwanly howludan ybarat. Her eýwan aýry mezhebe ýa-da mezheplere bölünen. Şeýle stilde gurlan medreselerde köplenç talyplaryň ýatyp-turmagy üçin ýatakhana, çeşme, haýwanlary suwarar ýaly howuz, fontan we beýleki zatlar bar.

Mamlýuk arhitekturasyňyň iň esasy aýratynlyklarynyň birem binanyň daşky görnüşine berilen ünsdir. Diwarlar tutuşlygyna sary daşyň üstünde, goýy gyzył ýa-da gara daşlar düzülip gurlupdyr. Penjireleriň ýokarky böleklerinde çykyndyly perwazlar bar.

• Medresäniň girelgesi

«Zahiriýe» medresesiniň köçä bakýan tarapyndaky girelgesi gülgüne reňkli daşlardan gurlupdyr. Diwaryň ýokarky böleginde üst-üste münýän otaglaryň emele getirýän geometriki motiwler bilen gurşalan togalak nişa (diwaryň içine köwlüp ýasalan tekje) bar.

Medresäniň daşky diwaryndan iki metr içerä ýerleşdirilen gapysy sarybwe gara reňkli gül nagyşlary bilen bezelen. Gapynyň ýüzünde medrese boýunça maglumatlaryň ýerleşen ýazgysy bar. Gapynyň mukarnas formada täki bar. Gapynyň demirgazyk burçunda «Ybraýym ibn Ganemiň eseri» diýlip ýazylan.

Fotosurat: SANA

Bezegli gapysyndan girenimizde, öňümüzden iki sany uly sütüniň üstünde demirgazykdan günorta uzaýan üç kemerli portik çykýar. Portigiň daşy açylýan howly, köne we täze dürli gurluşyklar bilen gurşalyp alynan.

Günortada kümmet bölümi, guk ýanynda hanafy mezhebi boýunça okadylýan eýwan, garşy tarapda, ýagny gündogarda bolsa diňe kemerinden üç daşyň galan we şafy mezhebi boýunça okadylýan eýwany bar. Bu ýerde birem osmanly döwrüne degişli ýaly bolup görüňýän bina ýerleşýär.

Binanyň sagynda we günortadaky eýwan bilen arasynda geçirilen ähli üýtgeşmelere garamazdan diňe girelgesi galan «Darul-Hadys» ýeeleşýär.

• **Kümmet bölümi**

Kümmediň geometriki nagyşlar bilen bezelen daş gapysynyň ýüzünde ak daşdan plitanyň ýüzünde haýyr-sahawat kömegini edenleriň atlarynyň ýazylan dört setirlik ýazgy asylyp goýlan. Gümmezli gurluşy bolan kümmediň edil ortasynda mamlýuk soltany

Beýbarsyň we onuň ogly Berke hanyň ýaşyl mermer örtükli guburlary ýatyr.

Gümmezi göterip duran, biri-birine bagly dört sütüniň baglanyşykly ýerlerinde togalak nişalar bar. Şeýle-de, kümmede günün her sagadynda ýagty düşüp durmagy üçin kümmediň dört burçunda kiçijik penjireler goýlupdyr. Gümmez ylaýyk mamlýuk arhitekturasynyň nusgasydyr.

Fotosurat: SANA

Kümmediň günorta tarapynda ýerleşen mährap ýedinji asyra mahasy reňkli mozaikalar bilen bezelen. Iki taralynda ýerleşen kiçijik sütünleriň üstünde mukarnas (сотовый свод) täji bolan mährabyň ýene iki tarapynda «Allanyň metjitlerini diňe Allaha we ahyret gününe ynanýan, namazy dogry okaýan, zekatyny berýän, Alladan başgasyndan gorkmaýan adamlar gurar» kysmyndaky «Toba süresiniň 18-nji aýatynyň birinji bölegi ýazylypdyr. Mährap oýma mermerden egremçeli (изгиб) gurluşdadyr.

- **Bezeg sungaty**

Kümmet dürli-dürli we reňbe-reň arhitektura daşlaryndan düzülen sungat eserleriniň ýerleşýän galareýasyny ýada salýar. Gümmeziň diwarlary reňbe-reň, şekilme-şekil geometriki temaly kartinalar bilen bezelen. Diwarlardan gül desseli kemer hem geçýär.

Gapynyň ýerleşen diwaryndan başga beýleki diwarlarda üsti ýarym otaglaýyn kemerli çyzylan penjire motiwleri bar.

Üsti bölekleýin syrly mozaiki motiwler bilen dekorasiýa edilipdir. Tutuşlygyna syrly nagyşlar ulanylan diwarlaryň dört burçunda altyn reňkli we güldesseli kemerler bar. Kemeriniň ýüzüne agaçlar, inçe şahalar, güller çekilen.

Kümmedäki bu motiwler «Emewiýýe» metjidinden soň dünýäniň iň esasy diwar nagyşlaryndan hasaplanýar

Fotosurat: wadod.com

• **«Zahiriýe» kitaphanasy**

Kitaphanada üç okalga zaly we üç arhiw otagy bar. Arhiwleriň birinde dürli golýazma kitaplary, ikinjisinde kitaphana berilen kitaplary, üçünjisinde arap dilinde we gaýry dillerde gazet-

žurnallar, býullettenler, habarnamalar ýerleşdirilen. Kitaphanada şeýle-de, soňky tehnologiýalar bilen üpjün edilen fotokopiýa otagy bar.

Kitaphanada dürli ugurlara degişli 72 müňe golaý kitap, 85 müň žurnal bilen 13 sany seýrek duş gelýän golýazma eser bar.

Nermin ALI,
Siriýaly žurnalist.
@nermenali1

Ýekşenbe, 08.12.2019 ý. Taryhy ýerler